Στον Εξώστη του «Αμόρε»

Καταθέσεις μελαγχολίας και χιούμορ

Η ΜΟΝΑΧΙΚΗ ανθρωπογεωγραφία της αμερικανικής ηπείρου μέσα από ένα πλήθος χρήσιμων και ασήμαντων λεπτομερειών στο «Τόσο πολύ νερό, τόσο κοντά στο σπίτι» του Ρέιμοντ Κάρβερ, που παίζεται στον Εξώστη του «Αμόρε».

Ποια είναι, άραγε, η αιτία που ωθεί τους σκηνοθέτες στη λογοτεχνία; Ρεπερτοριακή φτώχεια, αναμέτρηση με καινούργιες φόρμες, διάθεση ανανέωσης; Ωστόσο, αξιόλογα αναγνώσματα δεν σημαίνουν απριόρι και σκηνική καταλληλότητα. Αυτά τα σύνθετα εγχειρήματα άλλοτε καταφέρνουν να μεταφέρουν τη γοητεία της πεζογραφίας στο θεατρικό σανίδι και άλλοτε η προσαρμογή τους δημιουργεί αυτόνομα προϊόντα που αποδυναμώνουν την ποίηση και την πυκνότητα των κειμένων.

Το διήγημα ως σημείο εκκίνησης έχει συχνά απασχολήσει τους νεότερους ανθρώπους του θεάτρου, οι οποίοι μας έφεραν σε επαφή με σημαντικούς συγγραφείς. Οπως, για παράδειγμα, ο Ιάπωνας Γιασουνάρι Καβαμπάτα («Το σπίτι των κοιμισμένων κοριτσιών»), ο Αντον Τσέχοφ ως διηγηματογράφος («Βότκα Μολότοφ») και οι δικοί μας Γεώργιος Βιζυηνός («Το αμάρτημα της μητρός μου»), Εμμανουήλ Ροΐδης (μια συρραφή των «Συριανών διηγημάτων»), Σωτήρης Δημητρίου («Εις το ρεύμα της ζωής τους» κ.ά.

Φέτος ήρθε η σειρά του Ρέιμοντ Κάρβερ (1938-1988), στα διηγήματα του οποίου στηρίχθηκε η παράσταση του Θωμά Μοσχόπουλου. Επιχειρώντας να συμπορευτεί με το ανήσυχο βλέμμα του Αμερικανού συγγραφέα -πρόθεση που είχε προ ετών και η βραβευμένη ταινία του Ρόμπερτ Ολτμαν «Στιγμιότυπα» (1993)- ο Ελληνας σκηνοθέτης δημιούργησε ένα σπονδυλωτό θεατρικό έργο με τίτλο «Τόσο πολύ νερό, τόσο κοντά στο σπίτι».

Γοργά, σαν κινηματογραφικές εικόνες, περνούν οι ιστορίες που αφηγούνται οι αντιήρωες του Κάρβερ. Ιστορίες διάστικτες με αυτοβιογραφικά στοιχεία, βγαλμένες από την καθημερινότητα, χτισμένες με απλά υλικά. Συχνά εντοπίζονται σε ένα είδος συζυγικής ζωής που ο ίδιος αποκαλεί «dis-ease».

Αλλοτε χάνονται σε χειρονομίες-υποκατάστατα επικοινωνίας, καθώς τα πρόσωπα «στερούνται λεξιλογίου που θα τους επέτρεπε να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους». Ο συγγραφέας σχεδιάζει τη μοναχική ανθρωπογεωγραφία της αμερικανικής ηπείρου μέσα από ένα πλήθος χρήσιμων και ασήμαντων λεπτομερειών.

Ακόμη και στιγμιότυπα ελάσσονος σημαντικότητας αποκτούν σημασία, καθώς γίνονται εργαλεία για να περιγράψει με αμεσότητα και σαφήνεια μια σειρά από αναγνωρίσιμους χαρακτήρες, τα συναισθηματικά αδιέξοδα, τις συγκρούσεις και τις κακοτυχίες τους.

Ανθρωποι, λοιπόν, συνηθισμένοι με συνηθισμένα αδιέξοδα και εξίσου συνηθισμένες αντιδράσεις γύρω από ένα δίκλινο κρεβάτι στριμωγμένο στον Εξώστη του «Αμόρε» αραδιάζουν σπαράγματα προβληματισμών πάνω στις ανάπηρες σχέσεις τους και την ανικανότητά τους να εκφραστούν.

Η παράσταση

Η διασκευή-σύνθεση του Μοσχόπουλου, μολονότι διατηρεί την ακρίβεια, την καθαρότητα, το σαρκασμό και τον ανεπιτήδευτο λόγο του πρωτότυπου κειμένου, παραμένει μια άσκηση που επιχειρεί να μεταφέρει τη λογοτεχνία στη σκηνική γλώσσα. Αδυνατώντας να αποκτήσει δραματουργική συνοχή, υποχρεώνει το θεατή να μπει σε μια διαδικασία προσωπικής επιλογής -η μία αφήγηση κρατάει το ενδιαφέρον του και η άλλη το εξανεμίζει.

Σε αυτή την άνιση αναμέτρηση οι καλοί ηθοποιοί (Αννα Μάσχα, Φάνης Μουρατίδης, Αργύρης Ξάφης, Ελένη Κοκκίνου, Αννα Καλαϊτζίδου) υποστήριξαν γενναιόδωρα τη σκηνοθεσία. Μικρές προσωπικές καταθέσεις μελαγχολίας και χιούμορ.

Ο Ρέιμοντ Κάρβερ και η τέχνη του διηγήματος

Ο Ρέιμοντ Κάρβερ, διηγηματογράφος, ποιητής και δοκιμιογράφος, θεωρείται ένας από τους σημαντικούς συγγραφείς της γενιάς του (1938-1988). Διακρίθηκε για τη συμβολή του στην ανανέωση του διηγήματος, συμπυκνώνοντας σε λίγες σελίδες τις εμπειρίες που άντλησε από το ταπεινό περιβάλλον του -μεγάλωσε σε φτωχογειτονιά με μητέρα σερβιτόρα και πατέρα εργάτη που πέθανε αλκοολικός στα πενήντα τρία του.

Ο ίδιος συνήθιζε να λέει: «γράφω ιστορίες για ανθρώπους που βουλιάζουν στη μιζέρια, ανθρώπους που δεν έχουν πάντα κάποιον να μιλήσει εκ μέρους τους. Είμαι ένα είδος αυτόπτη μάρτυρα και επιπλέον έτσι ζούσα κι εγώ για πάρα πολύ καιρό».

Και ομολογούσε ότι ασχολήθηκε με το διήγημα «από ανάγκη», καθώς δεν είχε τα χρήματα για να επιβιώσει ώστε να ασχοληθεί με ένα μυθιστόρημα που η συγγραφή του απαιτεί μεγάλα χρονικά περιθώρια. Καταξιώνεται τη δεκαετία του '80, όταν η κριτική τον αποθεώνει, ενώ προτείνεται για το Βραβείο Πούλιτζερ και η Αμερικανική Ακαδημία Τεχνών και Γραμμάτων του απονέμει το Βραβείο Μίλντρεντ και Χάρολντ Στράους.

ΚΡΙΤΙΚΗ: ΕΛΕΝΗ ΠΕΤΑΣΗ

10 Μαρτίου 2006